

КЛАСИФІКАЦІЯ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: АНАЛІТИКО-КОНТРОЛЬНИЙ АСПЕКТ

Досліджено погляди вчених щодо класифікації рахунків бухгалтерського обліку та запропоновано власну їх класифікацію для потреб обліку і контролю

Постановка проблеми. Класифікація рахунків є виключно важливим питанням у галузі бухгалтерського обліку. Наявна різноманітність об'єктів бухгалтерського обліку вимагає використання визначеної системи рахунків, яка необхідна для забезпечення збереження власності майна підприємства, контролю за його діяльністю з метою ефективного управління підприємством.

Проблема класифікації рахунків завжди привертала до увагу науковців. Перші спроби класифікації рахунків були зроблені ще італійськими авторами. [23, с.134].

З розвитком практичної діяльності ведення бухгалтерського обліку класифікація почала вдосконалюватися, проте єдиного підходу не визначено.

Найважливіша проблема класифікації – вибір ознаки за якою групують поняття та явища, що досліджують. Від правильного групування залежать достовірність облікових і звітних даних.

Праці різних вчених з теорії бухгалтерського обліку відображали різні точки зору з цього питання. Рахунки розбивалися на неоднакове число груп, одним і тим же групам присвоювалися різні найменування, під час яких вкладався навіть інший зміст, в основі групування рахунків нерідко лежали різні ознаки. За останні роки в результаті наукових дискусій встановилося значне зближення позицій більшості авторів. Проте деякі розбіжності залишилися невирішеними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши наукові видання з бухгалтерського обліку протягом 1928-2001 рр. зазначимо, що класифікацію рахунків у своїх працях досліджували такі автори як В.Е. Ануфрієв [1, с. 72], В.П. Астахов [3, с. 139], Ю.А. Бабаєва [5, с. 102], М.З. Вайсман [7, с. 60-63], А.М. Галаган [8, с. 124], Я.М. Гальперін [9, с. 29], Е.Я. Герцик [10, с. 4], Н.В. Дембінський [11, с. 74], Н.А. Кіпарісов [14, с. 51-52], А.І. Лозинський [15, с. 68], А.Л. Лузін [16, с. 6], В.Г. Макаров [18, с. 99], П.П. Німчинов [20, с. 16,38], В.Ф. Палій, [21, с. 94-95, 100, 104], Я.В. Соколов [28, с. 33], М.С. Пушкар [25, с. 7], Е.Д. Чацкіс, А.Н. Лисюк [29, с. 96], А.К. Фараджев [30, с. 58].

Метою дослідження є розробка класифікації рахунків бухгалтерського обліку для адекватного забезпечення інформаційних потреб бухгалтерів та фахівців аналітико-контрольних служб. Для виконання поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- 1) вивчити існуючі класифікації рахунків бухгалтерського обліку;
- 2) узагальнити погляди науковців щодо класифікації рахунків;
- 3) запропонувати власну класифікацію для забезпечення потреб бухгалтерського обліку, аналізу і контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класифікація – це один із методів дослідження, який широко використовується в економіці для розподілу предметів, явищ, понять, питань, які вивчаються, на групи, класи, ґрунтуючись на їх загальних ознаках. За допомогою цього методу питання, явища, поняття, які вивчаються, узагальнюються за найбільш важливою ознакою спочатку у великі групи (класи); потім ці групи в процесі їх

осмислення поділяють на більш дрібні та доходять до елементарних частин. Застосовується цей метод, по-перше, для полегшення орієнтування в явищах, які вивчаються, по-друге, для всебічного та більш глибокого їх пізнання. З цією метою класифікація використовується і в бухгалтерському обліку. [20, с. 8]. Для класифікації рахунків бухгалтерського обліку історично виділилися найбільш істотні дві ознаки: економічна і структурна. Підхід до класифікації рахунків за економічною ознакою показує сутність того, що відображається на рахунках бухгалтерського обліку. Структурна ознака класифікації передбачає, що рахунки групують за ознаками їх побудови, тобто враховують, що обліковується за дебетом та кредитом рахунку. Класифікуючи рахунки згідно цього підходу за основу визначають не те що обліковується на рахунку, а як повинно обліковуватися, з метою досягнення визначених підприємством цілей і отримання показників, необхідних для захисту власності, контролю за виконанням поставлених завдань і управління підприємством в цілому.

Проте розмежування наведених підходів до класифікації рахунків ускладнює побудову аналітики. Ще у 1938 р. Н.А. Кіпарісов писав "... жодна "структура", тим більше "призначення" рахунку, не може бути відірваною від економічної сутності об'єкту, що обліковується. Класифікація рахунків може бути і повинна бути єдиною". Тільки за таких умов облікові і звітні дані будуть достовірними.

У різних працях з бухгалтерського обліку авторами пропонуються різні підходи до класифікації рахунків у розрізі різних ознак (груп) (див. табл. 1).

Існує велика кількість думок щодо класифікації рахунків. Однак з розвитком бухгалтерського обліку як науки, з узагальненням методів, принципів і прийомів, за допомогою яких робилися спроби класифікувати рахунки, вчені дійшли висновку, що єдиної класифікації рахунків бути не може. Але її важливість є очевидною.

Результати проведеного дослідження, показали, що науковці, класифікуючи рахунки, виділяють 14 ознак (груп), і 97 видів рахунків, які призначені для узагальнення фактів господарського життя на рахунках бухгалтерського обліку (таблиця 1). Причому однакові рахунки відносили до різних груп, що на практиці не дозволяє належним чином організувати ведення аналітичного обліку на підприємстві і, як наслідок, здійснювати контроль за збереженням майна підприємства.

За результатами дослідження класифікації рахунків за економічним змістом і структурою, узагальнено погляди вчених у таблиці 2.

Як видно з проведеного аналізу класифікації рахунків за їх призначенням та структурою у літературі існує єдність поглядів на її зміст. За цією ознакою рахунки групуються в основному однаково, проте наявні деякі розбіжності. Зокрема група авторів [1, 3, 5, 20, 21, 25, 29, 30] наводять стисло характеристику рахунків згідно цього підходу і не визначають підгрупи за ознаками (групами) рахунків. Вони окремо визначають рахунки основні, регулюючі, операційні та позабалансові.

Науковий інтерес і сьогодні представляє класифікація рахунків, запропонована у 1938 р. Н.А. Кіпарісовим [14, с.51-52]. Усі рахунки він поділив на 3 групи:

- рахунки для контролю за рухом засобів за активом і пасивом (рахунки засобів у сфері виробництва, у сфері обігу, що обслуговують сферу споживання, відчужених засобів, фондів, бюджетного фінансування, залучених засобів);
- рахунки операційно-планові або контрольні-планові (калькуляційні, збірно-розподільчі);
- рахунки втрат і накопичень.

Таблиця 2. Результати узагальнення даних щодо класифікації рахунків у літературі

№ з/п	Ознака (група)	Кількість джерел	Процентне відношення до загальної кількості джерел, %
1	Основні (ресурсні) рахунки, за метою ведення записів	11	58
2	Регулюючі (уточнюючі) рахунки, що відображають	9	47
3	Операційні рахунки	12	63
4	Позабалансові	3	16
5	По відношенню до балансу (за складом і функціональною роллю)	6	32
6	З точки зору змісту записів на рахунках	3	16
7	З точки зору обсягу даних, що містяться в записях по рахунках	2	11
8	З точки зору обороту	1	5
9	За значенням сальдо	1	5
10	По відношенню до інших рахунків	1	5
11	Рахунки майна в процесі відтворення сукупного суспільного продукту (спожиті засоби), рахунки господарських операцій (виробничих, економічних, господарських процесів) і фінансових результатів, за формою розміщення і використання засобів	11	58
12	Рахунки джерел майна (рахунки майна(зобов'язань) і джерел їх виникнення), за формою надання і виникнення засобів	11	58
13	Рахунки майна по складу і розміщенню (рух, виробничі і фінансові ресурси підприємства, що враховують господарські засоби), рахунки неспожитих засобів, в залежності від функціональної ролі засобів, які на них обліковуються, рахунки складу та руху господарських засобів	11	58
14	Інші ознаки (рахунки)	5	26
Всього джерел		з 19	зі 100

У межах кожної групи виділив основні і додаткові рахунки, та можливість їх об'єднання, зокрема рахунків II та III групи (операційно-результативні).

Існують розбіжності щодо віднесення рахунків до тієї чи іншої ознаки (групи). Так, наприклад, П.П. Німчинов [20, с. 16, 38]. у межах класифікації рахунків за призначенням і структурою виділяє два розділи:

– рахунки, призначені для обліку витрат (спожитих засобів), фінансових результатів і їх розподіл (операційні рахунки, фінансово-результатні та бюджетно-розподільчі);

– рахунки, призначені для обліку наявності і руху неспожитих засобів і джерел їх формування (основні рахунки, регулюючі і позабалансові).

Палій В.Ф. і Соколов Я.В. [21, с.94-95, 100, 104] регулюючі рахунки виділяють у складі основних (ресурсних) рахунків, вводять нову назву “рахунок-екран” для відображення інформації про необхідні для

управління показники та результати господарської діяльності і явища.

Такі автори як Ю.А. Бабаєва [5, с. 102], М.С. Пушкар [24, с. 39, 42], Е.Д. Чацкіс, А.Н. Лисюк [29, с. 96], А.К. Фараджев [30, с. 58] виділяють регулюючі рахунки, В.П. Астахов [3, с. 139] регулюючих рахунків не виділяє, проте наводить інформацію яка на них відображається, і поділяє їх, як і група авторів [1, 14, 20, 21] на доповнюючі та контрарні.

Гальперін Я.М. [9, с. 29], наводить розгорнуту класифікацію рахунків і виділяє три ознаки рахунків (з точки зору обороту, за значенням сальдо і по відношенню до інших рахунків), проте не виділяє у своїй класифікації основних, регулюючих, операційних і позабалансових рахунків.

Іноді до структурної класифікації включають позабалансові рахунки. Однак ці рахунки, порівняно з балансовими, призначені для обліку інших об'єктів, тому вважаємо

недоцільним виділення цих рахунків в окрему ознаку. Позабалансові рахунки слід відображати у складі групи рахунків, які характеризують відношення до балансу, тому що інформація, що на них узагальнюється, не впливає на стан активу чи пасиву балансу і не знаходить своє відображення ні у складі залишку інших рахунків, ні у складі позабалансових рахунків.

Галаган М.Я. [8, с. 124], вказує, що “для побудови системи рахунків будь-якого господарства необхідно попередньо скласти його баланс, а вже потім, виходячи з балансу, будувати систему рахунків... Будь-яка система рахунків, побудована не на основі балансу даного господарства, є системою абстрактною, що не має під собою реальних основ та реальних фактів, які надають цій системі ознаки раціональності та стійкості”. Таким чином, він групує рахунки лише за структурною ознакою і виділяє наступні п'ять видів (груп) рахунків, які застосовуються у практиці рахунковедення:

- за відношенням до балансу;
- за змістом;
- за обсягом даних, які містяться в записах по рахунках;
- виходячи з мети, для якої відкриваються;
- за формою.

Такі автори як В.П. Астахов [3, с. 139], Ю.А. Бабаєва [5, с. 102], Н.В. Дембінський [11, с. 74], Н.А. Кіпарісов [14, с. 51-52], А.Л. Лузін [16, с. 6], В.Ф. Палій, [21, с. 94-95, 100, 104], М.С. Пушкар [25, с. 7], Е.Д. Чацкіс, А.Н. Лисюк [29, с. 96] класифікацію рахунків за економічним змістом ототожнюють з групуванням засобів на основні, оборотні і необоротні, тобто так, як згруповані статті активу у діючій формі балансу. Таке групування є визначене законодавством і його не слід називати загальноекономічним.

Дембінський Н.В. [11, с. 74] та Макаров В.Г. [18, с. 99], визначають класифікацію рахунків лише з позиції економічного змісту, а В.П. Астахов [3,

с. 139] взагалі її не розглядає, вказуючи, що бухгалтерські рахунки у плані рахунків вже згруповані за економічною ознакою і уточнення вимагає лише класифікація рахунків за їх структурою.

Дослідивши класифікацію рахунків за економічним змістом, можемо спостерігати, що науковці виділяють три основні ознаки класифікації з позиції вищезазначеного підходу:

– рахунки майна в процесі відтворення сукупного суспільного продукту (спожиті засоби), рахунки господарських операцій (виробничих, економічних, господарських процесів) і фінансових результатів, за формою розміщення і використання засобів [3, 5, 14, 15, 18, 20, 21, 23, 29, 30];

– рахунки джерел майна (рахунки майна (зобов'язань) і джерел їх виникнення), за формою надання і виникнення засобів [3, 5, 11, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 29];

– рахунки майна по складу і розміщенню (рух, виробничі і фінансові ресурси підприємства, що враховують господарські засоби), рахунки неспожитих засобів, в залежності від функціональної ролі засобів, які на них обліковуються, рахунки складу та руху господарських засобів [3, 5, 11, 14, 16, 20, 21, 23, 29, 30].

Отже, погляди науковців щодо віднесення рахунків до тієї чи іншої ознаки розділилися, що негативно впливає на узагальнення, групування і відображення інформації про здійснені господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку, аналіз і контроль за господарською діяльністю підприємства. Потрібна єдина класифікація, яка забезпечує потреби бухгалтерського обліку, а це, в свою чергу, дозволяє достовірно оцінити матеріальні цінності, права та зобов'язання підприємства і здійснювати контроль за їх відображенням на рахунках бухгалтерського обліку.

За єдину класифікацію балансових рахунків виступають лише професор М.В. Дембінський [11, с. 74] та Н.А. Кіпарісов. [14, с. 47].

Особливу увагу слід приділити групі позабалансових рахунків, оскільки автори вузько її розглядають. 13 науковців [1, 5, 7, 8, 14, 15, 16, 20, 21, 25, 29] із 19 виділяють у складі класифікаційної ознаки позабалансові рахунки.

Ануфрієв В.Е. [1, с. 72], Ю.А. Бабаєва [5, с. 102], А.М. Галаган [8, с. 124], Н.А. Кіпарісов [14, с. 51-52], А.І. Лозинський [15, с. 68], А.Л. Лузін [16, с. 6], П.П. Німчинов [20, с. 16,38], В.Ф. Палій, Я.В. Соколов [21, с. 94-95, 100, 104], Е.Д. Чацкіс, А.Н. Лисюк [29, с. 96], А.К. Фараджев [30, с. 58] з позиції структурної ознаки класифікації рахунків розглядають групу позабалансових рахунків.

За відношенням до балансу позабалансові рахунки розглядають М.З.Вайсман [7, с.60-63], А.М.Галаган [8, с.124], Н.А.Кіпарісов [14, с. 51-52], А.І. Лозинський [15, с. 68], А.Л. Лузін [16, с. 6], В.Ф. Палій, Я.В. Соколов [21, с. 94-95, 100, 104].

Вайсман М.З. [7, с. 60-63] у складі позабалансових рахунків визначає два їх види, що призначені для контролю за зобов'язаннями та для внутрішньогосподарського контролю (нагляду).

Пушкар М.С. [25, с. 7] зазначає, що позабалансові рахунки складають одну групу, проте визначає їх економічний зміст і в його межах виділяє дві групи

позабалансових рахунків: за розміщенням засобів і цільовим призначенням (актив) і за джерелами формування засобів і цільовим призначенням (пасив).

Найширше у своїх працях позабалансові рахунки розглядають В.Ф. Палій, Я.В. Соколов [21, с. 94-95, 100, 104]. Усі позабалансові рахунки вони класифікують за наступними видами:

- депозитно-майнові;
- операційно-контрольні;
- умовних прав і зобов'язань;
- можливих змін у складі засобів, їх джерел і результатів господарської діяльності.

Дослідивши погляди вчених щодо виділення у складі класифікаційної ознаки групи рахунків за відношенням до балансу, не можна отримати відповідь на питання, у чому різниця між позабалансовими та небалансовими рахунками.

Аналіз праць показує суттєві розбіжності щодо визначення позабалансових та небалансових рахунків. Причому деякі автори ототожнюють ці поняття. Основна проблема, на наш погляд, полягає у неправильному перекладі наукових праць з російської мови, оскільки російські автори окремо розглядають “забалансовые счета” і “внебалансовые счета” (табл. 3).

Таблиця 3. Вживання понять позабалансових і небалансових рахунків у працях з бухгалтерського обліку (1928-2001 рр.).

№ з/п	Автор	Вживання понять	
		позабалансові рахунки (рос. – “внебалансовые счета”)	небалансові рахунки (рос. – “забалансовые счета”)
1.	Ануфрієв В.Е.	–	+
2.	Бабаєва Ю.А.	+	–
3.	Вайсман М.З	+	–
4.	Галаган А.М	+	+
5.	Кіпарісов Н.А.	–	+
6.	Лозинський А.І.	+	+
7.	Лузін А.Л.	–	+
8.	Німчинов П.П.	–	+
9.	Палій В.Ф, Соколов Я.В	+	+
10.	Палій В.Ф.	+	–
11.	Пушкар М.С.	–	+
12.	Фараджев А.К.	–	+
13.	Чацкіс Е.Д., Лисюк А.Н	–	+
Всього		5 із 12	9 із 12

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>
Балансові (основні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Позабалансові (додаткові, парні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Небалансові статті	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору змісту записів на рахунках</i>																			
Матеріальні (речові, об'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Особові (персональні, суб'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошового обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кількісного обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані (грошово-кількісні)	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Номінальні (результатні)	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обсягу даних, що містяться в записах по рахунках</i>																			
Колективні (складні)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Елементарні (прості)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обороту</i>																			
Господарських мас	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Господарських процесів	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>За значенням сальдо</i>																			
Чисті	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>По відношенню до інших рахунків</i>																			
Постійні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змінні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
За економічним змістом																			
<i>Рахунки майна в процесі відтворення сукупного суспільного продукту (спожиті засоби), рахунки господарських операцій (виробничих, економічних, господарських процесів) і фінансових результатів, за формою розміщення і використання засобів</i>																			
Процесу придбання (постачання) ТМЦ і заготівлі	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-
Процесу виробництва (ресурсні)	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+
Процесу споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+
Невиробничого споживання (витрат)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Процесу обігу (обміну)	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+
Процесу розподілу	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Процесу реалізації (збуту)	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
Фінансових результатів	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Внутрішніх взаємовідносин	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Інвестування	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>Рахунки джерел майна (рахунки майна(зобов'язань) і джерел їх виникнення), за формою надання і виникнення засобів</i>																			
Постійний капітал (для обліку власних засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Короткостроковий позиковий капітал (для обліку позикового капіталу, залучених засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Для обліку накопичень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Для капітальних вкладень і капітального ремонту	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед власниками (рахунки капіталів, фондів і резервів, бюджетного фінансування, прибутків і збитків)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед сторонніми особами (рахунки кредиторів, іншої кредиторської заборгованості, розрахунки з бюджетом та іншими установами, боргових зобов'язань перед персоналом і засновниками)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Рахунки майна по складу і розміщенню (рух, виробничі і фінансові ресурси підприємства, що враховують господарські засоби), рахунки неспожитих засобів, в залежності від функціональної ролі засобів, які на них обліковуються, рахунки складу та руху господарських засобів</i>																			
Виробничих і фінансових ресурсів	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Основні засоби	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-
Нематеріальні активи	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Оборотні активи (ТМЦ, виробничі запаси, товари, готова продукція)	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-
Грошових коштів (засобів) і фінансових активів	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	
Коштів (засобів) в розрахунках	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	
Залучених засобів (кредити)	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Робочого часу і заробітної плати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	
Дебіторської заборгованості	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
Фінансування і фінансових фондів (капітальних вкладень)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	
Відчужені засоби	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	+	-	
Предметів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Засобів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Продуктів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів обігу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів невиробничого споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Витрати на виробництво	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>Інші ознаки (рахунки)</i>																				
В розрізі агентів та кореспондентів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі матеріальних та нематеріальних цінностей та їх джерел	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі центрів відповідальності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі капіталізації	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Синтетичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	
Аналітичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	

Проаналізувавши дані таблиці, можна сказати, що серед авторів не існує єдиної думки щодо поділу рахунків на небалансові та позабалансові. Галаган А.М. [8, с. 124] і Лузін А.Л. [16, с. 6], наприклад, окремо виділяє позабалансові рахунки і небалансові статті. Палій В.Ф, Соколов Я.В [21, с. 94-95, 100, 104] у свою чергу ототожнює ці поняття. Проте це є недоцільним з огляду об'єктів, які відображаються на цих рахунках.

Досліджуючи наукові праці вищезазначених авторів, слід зазначити, науковці притримуються думки, що на позабалансових рахунках необхідно відображати майно, яке не належить підприємству, проте перебуває у його розпорядженні тимчасово, а записи по небалансових рахунках слід здійснювати методом подвійного запису, проте при складанні балансу ці рахунки виділяти окремо і наводити по них інформацію після балансу. Позабалансові рахунки не відображаються у складі активу чи пасиву балансу, проте виділяються окремими статтями за межами балансу у спеціальній звітності. Небалансові рахунки не мають залишку.

Зважаючи, що сучасний план рахунків бухгалтерського обліку передбачає використання рахунків 7, 8 і 9 класів, що є аналогічними до небалансових рахунків, які наводять у своїх працях А.М. Галаган [8, с. 124], А.І. Лозинський [15, с. 68], М.С. Пушкар [25, с. 7], вважаємо за доцільне розмежовувати поняття “позабалансові рахунки” та “небалансові рахунки”.

Пропонуємо використовувати поняття “позабалансові рахунки” для обліку цінностей, прав і зобов'язань, достовірну оцінку яких визначити неможливо та існує імовірність не отримання запланованих по них доходів, тобто цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні, умовні права і зобов'язання підприємства, бланки суворого обліку, списані активи та амортизаційні відрахування. А “небалансові рахунки” для обліку витрат підприємства, залишки по яких списуються на рахунок фінансових результатів.

Розвиток ознак класифікації рахунків, на наш погляд, зумовлюється тим, що не досягнуто ще чіткого підходу до понять “економічний зміст” і “призначення і будова” рахунку. Це є серйозною перепорою при побудові фундаментальної, єдиної, економічної класифікації рахунків бухгалтерського обліку, яка б забезпечувала потреби бухгалтерського обліку.

При відображенні об'єктів у бухгалтерському обліку стоять конкретні задачі для їх обліку і контролю. Саме тому необхідно використовувати відповідні рахунки із застосуванням спеціального порядку відображення операцій за дебетом і кредитом рахунку. Те, що обліковується на рахунку (економічний зміст, призначення), визначає як обліковувати (“будова”). Економічне призначення рахунку висуває необхідність певного порядку його побудови.

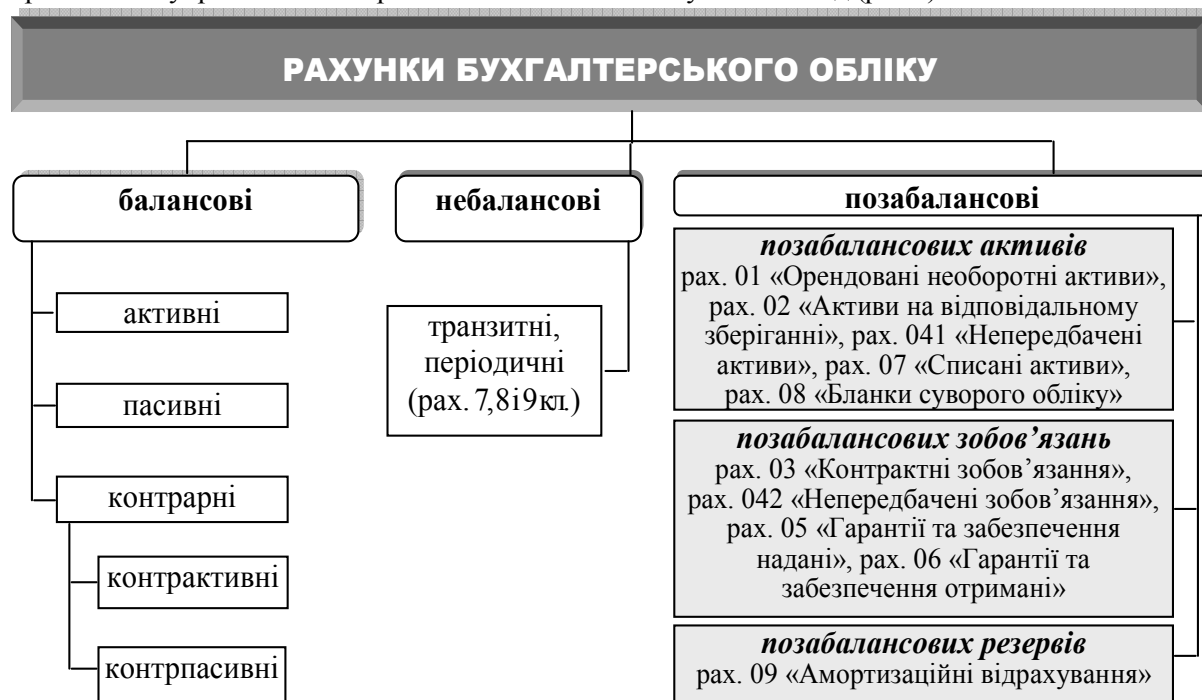
Крім проблеми з перевантаженістю загальної класифікації рахунків, існує до цього часу невирішена проблема з виділенням балансових, небалансових і позабалансових рахунків.

З метою забезпечення потреб управління і аналітики, контролю бухгалтерського обліку, достовірної оцінки та визнання доходів і витрат, регулювання зобов'язань підприємства, пропонуємо класифікацію рахунків будувати на наступних принципах:

- наводити єдину економічну класифікацію рахунків;
- всю систему рахунків бухгалтерського обліку поділити на три групи: балансові, небалансові та позабалансові рахунки;
- позабалансові рахунки показати в загальній класифікації, але окремо від балансових;
- охопити всі рахунки єдиного плану рахунків;
- групування виконувати лише синтетичних рахунків першого порядку;
- всю систему позабалансових рахунків поділити на три групи: рахунки позабалансових активів, позабалансових зобов'язань і позабалансових резервів.

Отже, єдина економічна класифікація рахунків бухгалтерського обліку для ефективного ведення і контролю господарської діяльності, складання, аналізу звітності та прийняття управлінських рішень повинна

будуватися за ознакою відношення до балансу, який являє собою цілісну модель підприємства. Таким чином, запропонована класифікація рахунків для потреб бухгалтерського обліку має наступний вигляд (рис.1)

Примітка: кольором виділено запропоновані групи рахунків для обліку фактів господарського життя

Рис.1 Запропонована класифікація рахунків бухгалтерського обліку

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вперше введено поняття позабалансових активів, зобов'язань та резервів у зв'язку з відповідністю єдиній класифікації, яка дозволяє якісно вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність. На рахунках позабалансових активів пропонуємо відображати орендовані необоротні активи, активи на відповідальному зберіганні, непередбачені активи, списані активи та бланки суворого обліку; позабалансових зобов'язань – контрактні зобов'язання, непередбачені зобов'язання, гарантії та забезпечення надані та гарантії та забезпечення отримані; позабалансових резервів – амортизаційні відрахування.

Запропонована класифікація дозволяє відображати все майно підприємства, і, як наслідок, забезпечувати цілісність системи бухгалтерського обліку і його контролю, достовірність показників фінансової звітності

та проведення аналізу з метою прийняття управлінських рішень.

У подальшому дослідженні вважаємо за необхідне розглянути особливості відображення фактів господарського життя на рахунках позабалансового обліку з метою здійснення аналізу і контролю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ануфриев В.Е. Классификация счетов бухгалтерского учета // Бухгалтерський учет. – № 9. – 2001. – с. 69-76
2. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 224 с. П.П. Немчинов
3. Астахов В.П. Теория бухгалтерского учета. – М.: “Экспертное бюро-М”, 1997. – 351 с
4. Бабаева Ю.А. Теория бухгалтерского учета: Учебник для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999.– 391 с.

5. *Бабасва Ю.А.* Теорія бухгалтерського обліку: Посібник для вузів. – 2-е вид., перероб. і доп. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2001. – 304 с.
  6. *Бутинець Ф.Ф.* Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” вищих навчальних закладів./ 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 444 с.
  7. *Вайсман М.З.* Учет, анализ и ревизия при журнально-ордерной форме счетоводства. – Кишенев: Издательство “Карта молдовеняскэ”, 1964. – 372.
  8. *Галаган А.М.* Основы общего счетоведения. – Изд-во наркомторга СРСР и РСФСР, М.: 1928. – 436 с.
  9. *Гальперин Я.М.* Основы балансоведения (общин положения теории учета). – Тифлис: Издание Института Счетоведения в Тиф лисе, 1925. – 111с.
  10. *Герцык Е.Я.* Краткий курс общего счетоведения. – Свердловск: Типография “Раборчий путь”, 1925. – 34 с.
  11. *Дембинский Н.В.* Основные теоретические проблемы науки о бухгалтерском учете. – Мн.: Издательство
  12. *Зверев Н.* Основания классификации государств в связи с общим учением о классификации – М., 1883. – с. 103
  13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291
  14. *Кипарисов Н.А.* Классификация балансовых счетов // Бухгалтерский учет. – 1938. – № 4. – с. 47-52
  15. *Лозинский А.И.* Курс теории балансового учёта. – В/О “СОЮЗОРГУЧЁТ”. Редакционно-издательское управление. Москва. – 1938. – 584 с.
  16. *Лузин А.Л.* Классификация и план счетов. Учебное пособие по курсу теории бухгалтерского учета. – М., 1961. – 39 с.
  17. *Лунский Н.С.* Счетоводство общее и коммерческое. Часть первая. 1905 г.
  18. *Макаров В.Г.* Теория бухгалтерского учета (основы теории бухгалтерского учета в промышленности). – М.: МАШГИЗ, 1960. – 162 с.
  19. *Німчинов П.П.* Загальна теорія бухгалтерського обліку. – Київ: “Вища школа”, 1977. – 240 с.
  20. *Німчинов П.П.* Новая классификация счетов бухгалтерского учёта Текст лекций Киев 1976 г., 42 с.
  21. *Палий В.Ф., Соколов Я.В.* АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 224 с.
  22. *Пачоли Л.* Трактат о счетах и записях. М., “Статистика”, 1974. – 160 с
  23. *Пушкар М.С., Гавришко Н.В., Романів Р.В.* Історія обліку та контролю господарської діяльності. Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 223 с.
  24. *Пушкар М.С., Журавель Г.П., Литвин Ю.А., Мельник В.Г.* Теоретичні основи бухгалтерського обліку. Підручник для вузів. – Видання 2-ге, перероб і доп. – Тернопіль: ТАНГ, 1998. – 269 с.
  25. *Пушкарь М.С.* Забалансовый учет: Практ. Руководство. – М.: Финансы и статистика, 1982. – 48 с.
  26. *Розова С.С.* Классификационная проблема в современной науке. – Новосибирск : Наука, 1986.
  27. *Соколов Я.В.* Основы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, – 2000. – с. 180.
  28. *Соколов Я.В.* Классификация счетов бухгалтерского учета. // Бухгалтерский учет. – 1996. – № 7. – с. 32-36
  29. *Чацкис Е.Д., Лысюк А.Н.* Бухгалтерський учт: основи теорії и практики. – Д.: Сталкер, 1999. – 272 с.
  30. *Фараджев А.К.* Лекции по курсу бухгалтерського учета. / Под ред. Я.М. Гальперина. – Баку: АЗЕРНЕШР, 1948. – 290 с.
- ЛИТВИНЧУК Ірина Вікторівна – викладач кафедри фінансів Житомирського державного технологічного університету
- Наукові інтереси:
- проблеми теорії бухгалтерського обліку;
  - рахунки в системі бухгалтерського обліку;
  - проблеми обліку на позабалансових рахунках

Таблиця 1. Порівняльна класифікація рахунків бухгалтерського обліку

Види рахунків бухгалтерського обліку	Ануфрієв В.Е.	Астахов В.П.	Бабаєва Ю.А.	Вайсман М.З	Галаган А.М	Гальперін Я.М.	Герцик Е.Я.	Дембінський Н.В	Кіпарісов Н.А.	Лозинський А.І	Лузін А.Л.	Макаров В.Г.	Немчинов П.П.	Палій В.Ф, Соколов Я.В	Палій В.Ф.	Пушикарь М.С	Соколов Я.В	Чацькіс Е.Д., Лисюк А.Н.	Фараджев А.К.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
За призначенням і структурою																			
<i>Основні (ресурсні) рахунки, за метою ведення записів</i>																			
Основні	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-
Інвентарні	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Фондові	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	-
Розрахунків	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	-	-	-
Майнові і немайнові	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-
Матеріальні і нематеріальні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-
Фінансово-результатні (прибутки і збитки)	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	-	+	+
Коректуючі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Оціночні	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Об'єднуючі	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ліквідаційні	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Регулюючі, уточнюючі (рахунки, що відображають)</i>																			
Регулюючі	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+
Доповнюючі (додаткові)	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Контрарні (кантрактивні, контрпассивні)	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-

Контрарно-доповнюючі (додаткові)	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
<i>Операційні рахунки</i>																			
Операційні	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Розподільчі	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Накопичувально (збірно)-розподільчі	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	+	-	+	+
Бюджетно-розподільчі	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+
Бюджетні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Контрольно-розподільчі	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Калькуляційні	+	+	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	-	+	+
Операційно-калькуляційні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Операційно-результативні	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+
Співставні	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-
Контрольно-співставні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Рахунки-екрани	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Позабалансові</i>																			
Позабалансові, забалансові	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	+
Контроль за зобов'язаннями	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Внутрішньогосподарський контроль (нагляд)	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Депозитно-майнові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Операційно-контрольні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Умовних прав і зобов'язань	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Можливих змін у складі засобів, їх джерел і результатів господарської діяльності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
За розміщенням засобів і цільовим призначенням (актив)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
За джерелами формування засобів і цільовим призначенням (пасив)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>По відношенню до балансу (за складом і функціональною роллю)</i>																			
Активні	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пасивні	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Активно-пасивні	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>
Балансові (основні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Позабалансові (додаткові, парні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Небалансові статті	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору змісту записів на рахунках</i>																			
Матеріальні (речові, об'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Особові (персональні, суб'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошового обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кількісного обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані (грошово-кількісні)	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Номінальні (результатні)	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обсягу даних, що містяться в записах по рахунках</i>																			
Колективні (складні)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Елементарні (прості)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обороту</i>																			
Господарських мас	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Господарських процесів	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>За значенням сальдо</i>																			
Чисті	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>По відношенню до інших рахунків</i>																			
Постійні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змінні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
За економічним змістом																			
<i>Рахунки майна в процесі відтворення сукупного суспільного продукту (спожиті засоби), рахунки господарських операцій (виробничих, економічних, господарських процесів) і фінансових результатів, за формою розміщення і використання засобів</i>																			
Процесу придбання (постачання) ТМЦ і заготівлі	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-
Процесу виробництва (ресурсні)	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+
Процесу споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+
Невиробничого споживання (витрат)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Процесу обігу (обміну)	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+

Процесу розподілу	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>
Процесу реалізації (збуту)	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
Фінансових результатів	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Внутрішніх взаємовідносин	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Інвестування	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>Рахунки джерел майна (рахунки майна(зобов'язань) і джерел їх виникнення), за формою надання і виникнення засобів</i>																			
Постійний капітал (для обліку власних засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Короткостроковий позиковий капітал (для обліку позикового капіталу, залучених засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Для обліку накопичень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Для капітальних вкладень і капітального ремонту	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед власниками (рахунки капіталів, фондів і резервів, бюджетного фінансування, прибутків і збитків)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед сторонніми особами (рахунки кредиторів, іншої кредиторської заборгованості, розрахунки з бюджетом та іншими установами, боргових зобов'язань перед персоналом і засновниками)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Рахунки майна по складу і розміщенню (рух, виробничі і фінансові ресурси підприємства, що враховують господарські засоби), рахунки неспожитих засобів, в залежності від функціональної ролі засобів, які на них обліковуються, рахунки складу та руху господарських засобів</i>																			
Виробничих і фінансових ресурсів	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Основні засоби	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-
Нематеріальні активи	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Оборотні активи (ТМЦ, виробничі запаси, товари, готова продукція)	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-

Грошових коштів (засобів) і фінансових активів	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	
Коштів (засобів) в розрахунках	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	
Залучених засобів (кредити)	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Робочого часу і заробітної плати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	
Дебіторської заборгованості	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
Фінансування і фінансових фондів (капітальних вкладень)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	
Відчужені засоби	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	+	-	
Предметів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Засобів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Продуктів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів обігу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів невиробничого споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Витрати на виробництво	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>Інші ознаки (рахунки)</i>																				
В розрізі агентів та кореспондентів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі матеріальних та нематеріальних цінностей та їх джерел	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі центрів відповідальності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі капіталізації	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Синтетичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	
Аналітичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	

Таблиця 1. Порівняльна класифікація рахунків бухгалтерського обліку

<i>Види рахунків бухгалтерського обліку</i>	<i>Ануфрієв В.Е.</i>	<i>Астахов В.П.</i>	<i>Бабаєва Ю.А.</i>	<i>Вайсман М.З</i>	<i>Галаган А.М</i>	<i>Гальперін Я.М.</i>	<i>Герцик Е.Я.</i>	<i>Дембінський Н.В</i>	<i>Кіпарісов Н.А.</i>	<i>Лозинський А.І</i>	<i>Лузін А.Л.</i>	<i>Макаров В.Г.</i>	<i>Немчинов П.П.</i>	<i>Палій В.Ф., Соколов Я.В</i>	<i>Палій В.Ф.</i>	<i>Пушкарь М.С</i>	<i>Соколов Я.В</i>	<i>Чауїс Е.Д., Лисюк А.Н.</i>	<i>Фараджев А.К.</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>
За призначенням і структурою																			
<i>Основні (ресурсні) рахунки, за метою ведення записів</i>																			
Основні	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-
Інвентарні	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	-
Фондові	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	-
Розрахунків	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	-	-	-
Майнові і немайнові	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-
Матеріальні і нематеріальні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-
Фінансово-результатні (прибутки і збитки)	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	-	+	+
Коректуючі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Оціночні	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Об'єднуючі	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ліквідаційні	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Регулюючі, уточнюючі (рахунки, що відображають)</i>																			
Регулюючі	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+
Доповнюючі (додаткові)	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Контрарні (кантрактивні, контрпасивні)	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-
Контрарно-доповнюючі (додаткові)	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
<i>Операційні рахунки</i>																			
Операційні	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Розподільчі	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Накопичувально (збірно)-розподільчі	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	+	-	+	+
Бюджетно-розподільчі	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+
Бюджетні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Контрольно-розподільчі	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Калькуляційні	+	+	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	-	+	+
Операційно-калькуляційні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Операційно-результативні	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+
Співставні	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-
Контрольно-співставні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Рахунки-екрани	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
<i>Позабалансові</i>																			
Позабалансові, забалансові	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	+	+
Контроль за зобов'язаннями	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Внутрішньогосподарський контроль (нагляд)	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Депозитно-майнові	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Операційно-контрольні	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Умовних прав і зобов'язань	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Можливих змін у складі засобів, їх джерел і результатів господарської діяльності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
За розміщенням засобів і цільовим призначенням (актив)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
За джерелами формування засобів і цільовим призначенням (пасив)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>По відношенню до балансу (за складом і функціональною роллю)</i>																			
Активні	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пасивні	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Активно-пасивні	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Балансові (основні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Позабалансові (додаткові, парні)	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Небалансові статті	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору змісту записів на рахунках</i>																			
Матеріальні (речові, об'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Особові (персональні, суб'єктивні)	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грошового обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кількісного обліку	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані (грошово-кількісні)	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Номінальні (результатні)	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обсягу даних, що містяться в записах по рахунках</i>																			
Колективні (складні)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Елементарні (прості)	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>3 точки зору обороту</i>																			
Господарських мас	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Господарських процесів	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>За значенням сальдо</i>																			
Чисті	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змішані	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>По відношенню до інших рахунків</i>																			
Постійні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Змінні	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
За економічним змістом																			
<i>Рахунки майна в процесі відтворення сукупного суспільного продукту (спожиті засоби), рахунки господарських операцій (виробничих, економічних, господарських процесів) і фінансових результатів, за формою розміщення і використання засобів</i>																			
Процесу придбання (постачання) ТМЦ і заготівлі	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-
Процесу виробництва (ресурсні)	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+
Процесу споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+
Невиробничого споживання (витрат)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Процесу обігу (обміну)	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+
Процесу розподілу	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Процесу реалізації (збуту)	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
Фінансових результатів	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-
Внутрішніх взаємовідносин	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Інвестування	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
<i>Рахунки джерел майна (рахунки майна(зобов'язань) і джерел їх виникнення), за формою надання і виникнення засобів</i>																			
Постійний капітал (для обліку власних засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Короткостроковий позиковий капітал (для обліку позикового капіталу, залучених засобів)	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	-	+	-	+	-
Для обліку накопичень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Для капітальних вкладень і капітального ремонту	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед власниками (рахунки капіталів, фондів і резервів, бюджетного фінансування, прибутків і збитків)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Що відображають зобов'язання перед сторонніми особами (рахунки кредиторів, іншої кредиторської заборгованості, розрахунки з бюджетом та іншими установами, боргових зобов'язань перед персоналом і засновниками)	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Рахунки майна по складу і розміщенню (рух, виробничі і фінансові ресурси підприємства, що враховують господарські засоби), рахунки неспожитих засобів, в залежності від функціональної ролі засобів, які на них обліковуються, рахунки складу та руху господарських засобів</i>																			
Виробничих і фінансових ресурсів	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Основні засоби	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-
Нематеріальні активи	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Оборотні активи (ТМЦ, виробничі запаси, товари, готова продукція)	-	+	+	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	+	-

Грошових коштів (засобів) і фінансових активів	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>20</i>	
Коштів (засобів) в розрахунках	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	
Залучених засобів (кредити)	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Робочого часу і заробітної плати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	
Дебіторської заборгованості	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
Фінансування і фінансових фондів (капітальних вкладень)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	
Відчужені засоби	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	+	-	
Предметів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Засобів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Продуктів праці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів обігу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Предметів невиробничого споживання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	
Витрати на виробництво	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
<i>Інші ознаки (рахунки)</i>																				
В розрізі агентів та кореспондентів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі матеріальних та нематеріальних цінностей та їх джерел	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі центрів відповідальності	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
В розрізі капіталізації	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Синтетичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	
Аналітичні	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	